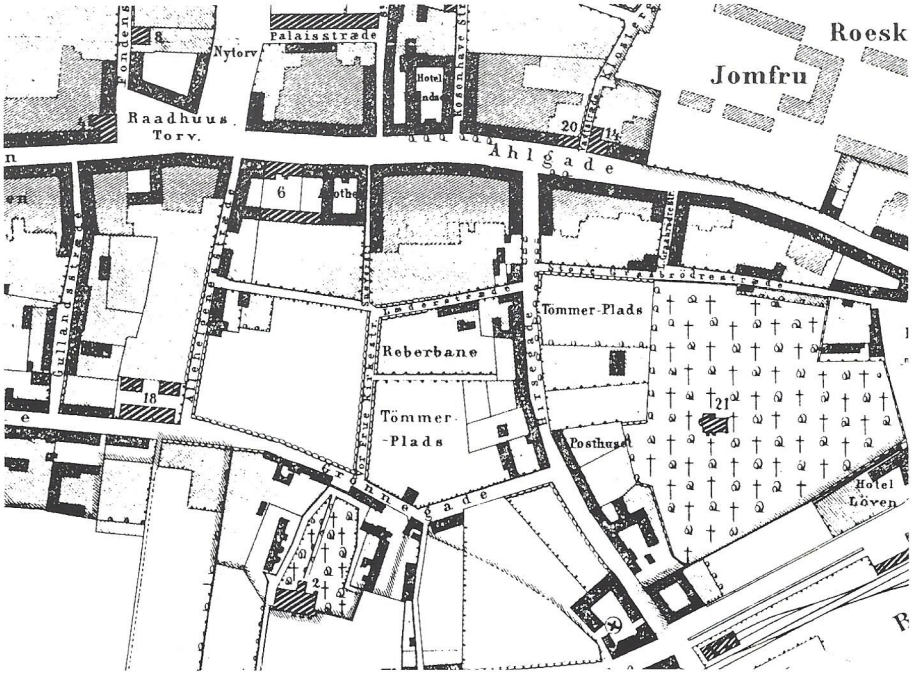
Tømmerhandlere og tømmer-handeler i Roskilde

Af Børge Dahl

Vi nærmer os 1998, året hvor man har vedtaget at fejre 1000 året for Roskilde som et bysamfund, det vil sige, at der var opstået former for erhverv, der ophøjede byen fra landsby til netop by. Der var kongsgård og kirke, håndværk og handel.
Langt senere - i 17-18 årene - er Roskilde blandt andet kendtegnet ved de mange købmandsgårde, som forsynede såvel by som land med alle mulige handelsvarer, heriblandt tømmer og byggematerialer, som denne artikel vil fokusere på.
Lager af tømmer og byggematerialer er ganske pladskrævende, hvilket bevirkede, at købmændene i 1800-tallet begyndte at flytte denne del af virksomhederne ud fra købmandsgårdene til andre pladser.

Roskilde 1859

Kornerups købmandsgård i Ringstedgade havde sin tømmerplads på hjørnet af Ringstedgade og Borgediget. Købmand og agent Anders Borch, hvis købmandsgård lå overfor Hotel Prindsen, havde tømmerplads på hjørnet af Store Gråbrødrestræde og Hersegade (nu Hersegade nr. 5-7) indtil 1876, hvor den blev overtaget af tømrermester Hans Jacob Kornerup. Den overgik således fra at være tømmerplads til at blive tømrerplads.
Syd for Algade lå afgrænset af Hersegade, Grønnegade og Frue Kirkestræde et vænge, der i 1858 blev solgt til en sammenslutning af byens købmænd, som samlede deres handel med tømmer her. Vænget kendes herefter som "Tømmerpladsen".
Køberne var P. A. Schram i Skomagergade, Niels Madsen på hjørnet af Skomagergade og Blågårdsstræde, hans bror Carl Madsen på Rådhustorvet og partikulier Niels Nielsen.
"Måske er tømmerplads-sammenslutningen blevet til som modtræk til den grundfæstede Kornerupske forretning i Ringstedgade og agent Borch's i Algade?" (Citat fra Fanny Fang, Jul i Roskilde 1941). Endnu et citat fra samme i Roskilde Føljetoner 1931: "Det meste tømmer kom i ældre tid til Roskilde ad søvejen. Købmændene havde en norsk skipper, Ole Andersen, som fra forskellige steder i Norge hentede tømmer til Roskilde i småbåde. Om efteråret fragtede han kartofler herfra med tilbage".
Næringsloven af 1857 ophævede købstædernes - og købmændenes - eneret på handel, og det får følger. I årene omkring 1900 medfører udviklingen i samfundet, at købmandsgårdenes meget blandede varesortiment bliver

Fra Roskilde Tømmerhandel, Grønnegade, ca. 1915.

splittet op i flere brancher. Blandt andet udskilles den pladskrævende handel med trælast og byggematerialer.

Roskilde Tømmerhandel

Tømmerpladsen i Grønnegade, som fra 1858 ejedes af nogle af byens købmænd, fik ændrede ejerforhold i 1886. To af købmændene var døde. Foruden P. A. Schram og Carl Jensen, Carl Madsens efterfølger, indtræder nu tømrermester L. Weber, murermester L. Schumacher og tømmerhandler I. F. Fenger, København, som ejere. Tømmerpladsen får nu navn: Roskilde Tømmerhandel. Hermed har byen fået sin første "rene" tømmerhandel.

Roskilde set fra Hersegades mølle på hjørnet af Jernbanegade. Grønnegade i forgrunden. Pladsen med skurene midt i billedet er Roskilde Tømmerhandel.

Telefon Nr. 30. Telefon Nr. 30.

Henri Kornerup, Ringstedgade.

Korn- & Foderstofforretning,
Colonial, Mørkram,
Analyseret Markfrø.

Stort Lager af Tømmer & Brædder,
Cement, Tagpap, Skiffer og Sten
Lager af alle Sorter Kul.

Direkte Import.

Annonce i Roskilde Købstads Vejviser 1904.

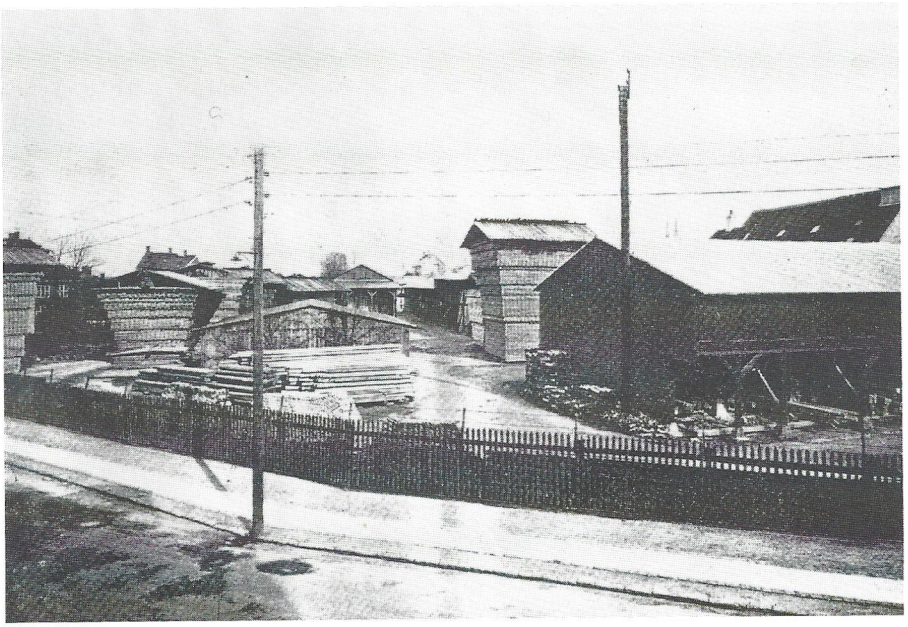
Som bestyrer ansættes Emil Eriksen, som havde været forvalter hos tømmerhandler Fenger i København.
Overgangen til en selvstændig forretning medfører, at sortimentet udvides til at omfatte alle slags byggematerialer heriblandt cement og støbegods, det vil sige kakkelovne, kloakriste og formentlig vinduer af støbejern.
I årenes løb er der sket en udvikling på transportområdet. I 1847 kom jernbanen til Roskilde. Hvor trælasten hidtil var kommet med skib til Roskilde havn, blev det efterhånden mere bekvemt at fragte en del materialer med bane.
I 1909 ændredes ejerforholdet pånyt: Nu er proprietær Jessen, herreekviperingshandler O. C. Christensen, tømrermester Th. Reimer og tømmerhandler Emil Eriksen indehavere af forretningen. I 1921 overtages den af Emil Eriksen og hans søn Vilhelm Eriksen. I 1928 ophører forretningen og grunden sælges til Roskilde Kommune.
Kommunen solgte herefter hjørnegrunden Grønnegade/Hersegade - 870 m^2 - til Roskilde Dagblad, som byggede trykkeri, kontorer og lejligheder. På resten 4600 m^2 opførtes i 1930 Roskilde Realskole, nu Gråbrødre Skole.

Otto Bønnelyckes Trælastforretning

Firmaets start ligger 225 år tilbage i tiden. Allerede i 1770 nedsatte Søren Bruun sig som købmand i Ringstedgade i Roskilde. Han oparbejdede en efter den tids forhold betydelig forretning i de gode tider i slutningen af

Ringstedgade 1930.

Borgediget 1930.

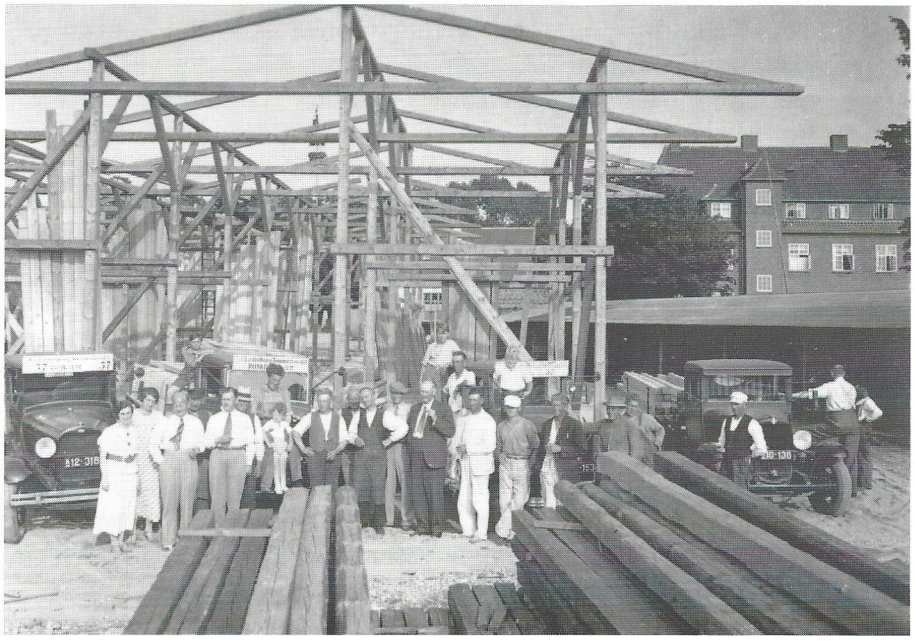
Bønnelyckes plads i 1930.

1700 tallet. Han døde 71 år gammel i statsbankerottens år 1813.
Hans svigersøn Niels Frederik Bruun drev forretningen videre, men døde kun 40 år gammel i 1815. Søren Bruuns dattersøn, Søren Frederik Kornerup, overtog derefter forretningen, som han drev til sin død i 1863.
Virksomheden var nu en meget anset og betydelig forretning, omfattende både en kolonial- og foderstofsforretning og en tømmerhandel.
Fra den Kornerupske købmandsgård fortæller en handelslærling om sin syvårige læretid fra 1839-46 blandt meget andet: "Der drives en temmelig betydelig tømmerhandel: Trælast ankom fra Norge og Sverige og tømmer fra Pommern. Vi importerede kul og salt og jern direkte fra England, og jern tillige fra Norge." (Jul i Roskilde 1950).
Sønnen Hans Jacob Kornerup og sønnesønnen Henri Søren Frantz Kornerup videreførte forretningen henholdsvis 1863 til 1899 og 1899 til 1904.
I 1905 solgte Henri Kornerups enke tømmerhandelen til Otto Bønnelycke.
Otto Bønnelyckes Trælastforretning var således videreførelsen af en forretning, der havde været 135 år i samme slægt. Otto Bønnelycke var i 1905 en 25-årig købmandssøn fra Svendborg med en grundig trælastuddannelse på savværker i Finland og Sverige.
Otto Bønnelycke drev forretningen frem til et betydeligt omfang og fik et godt navn i trælastkredse. Forretningen var anset for at være et godt lærested for unge trælastfolk, og mange lærlinge herfra fik senere ledende stillinger inden for branchen.
Mange trælastfolk husker stadig firmaets forvalter Axel Petersen, der var kompetent, håndfast og i besiddelse af en overvældende stemmepragt - gode egenskaber både for forretningens fremgang og lærlingenes kundskabstilegnelse. Axel Petersen var ansat i firmaet i 55 år.
Otto Bønnelycke var en aktiv mand. Han havde sæde i Roskilde Byråd, i Handelsforeningens bestyrelse og i andre tillidshverv. Han døde i 1944.
Han søn Erik Bønnelycke overtog ledelsen af firmaet i 1943, 24 år gammel. Også han tilførte forretningen en stor faglig viden, og også han kom til at beklæde en lang række tillidshverv.
I 1965 flyttede Erik Bønnelycke firmaet fra de gamle bygninger i Ringstedgade til den nybyggede tømmerhandel på Industrivej 33 ved Københavnsvej.
Bønnelycke familien ejede firmaet i 68 år til 1973, da Erik Bønnelycke afhændede det til den svenske Byggma koncern i den overbevisning, at der dermed var sikret virksomheden en god fremtid på et solidt grundlag. Virksomheden omdannedes samtidig til aktieselskab under navnet Bønnelycke Træ A/S.

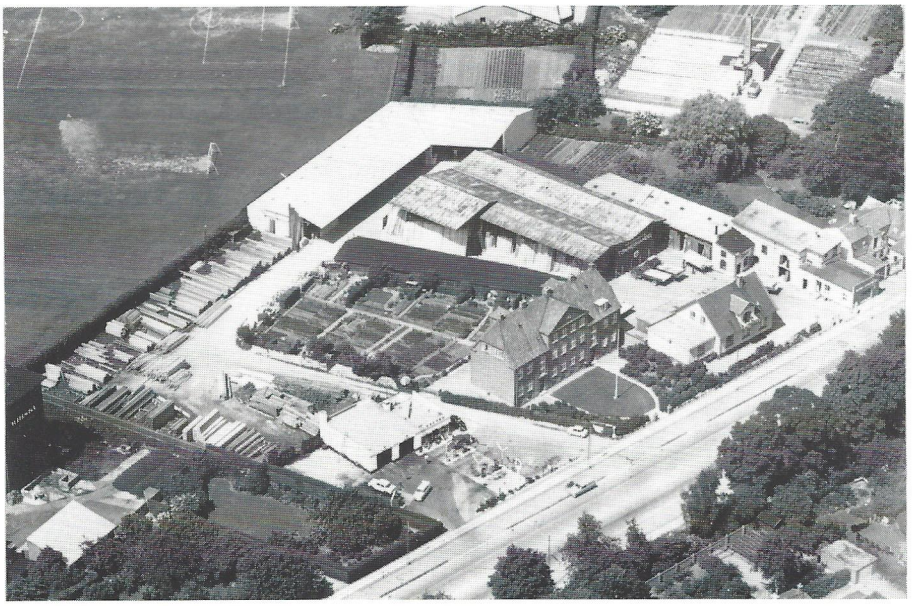
Sådan så vi ud i 1935.

Byggma årene blev en periode af stærk ekspansion. Man ændrede politik, skærpede konkurrencen og foretog leverencer langt udover Roskildes naturlige opland. Den ændrede politik førte virksomheden ud i alvorlige

Rejsegilde 1935.

rentabilitetsproblemer, og vanskelighederne kulminerede, da den svenske Byggma koncern gik konkurs i 1977.
Selskabet blev herefter købt af Ole T. Krogsgaard gennem dennes selskab OTK Management A/S.
Ole Krogsgaard drev selskabet med godt resultat, indtil han i 1988 solgte det til Det Danske Trælastkompagni A/S, som ansatte Karsten Christensen som direktør.
Ovenstående oplysninger er fra en jubilæumsbrochure fra 1980.
I 1995 indgår Bønnelycke Træ A/S i Det Danske Trælastkompagnis kæde

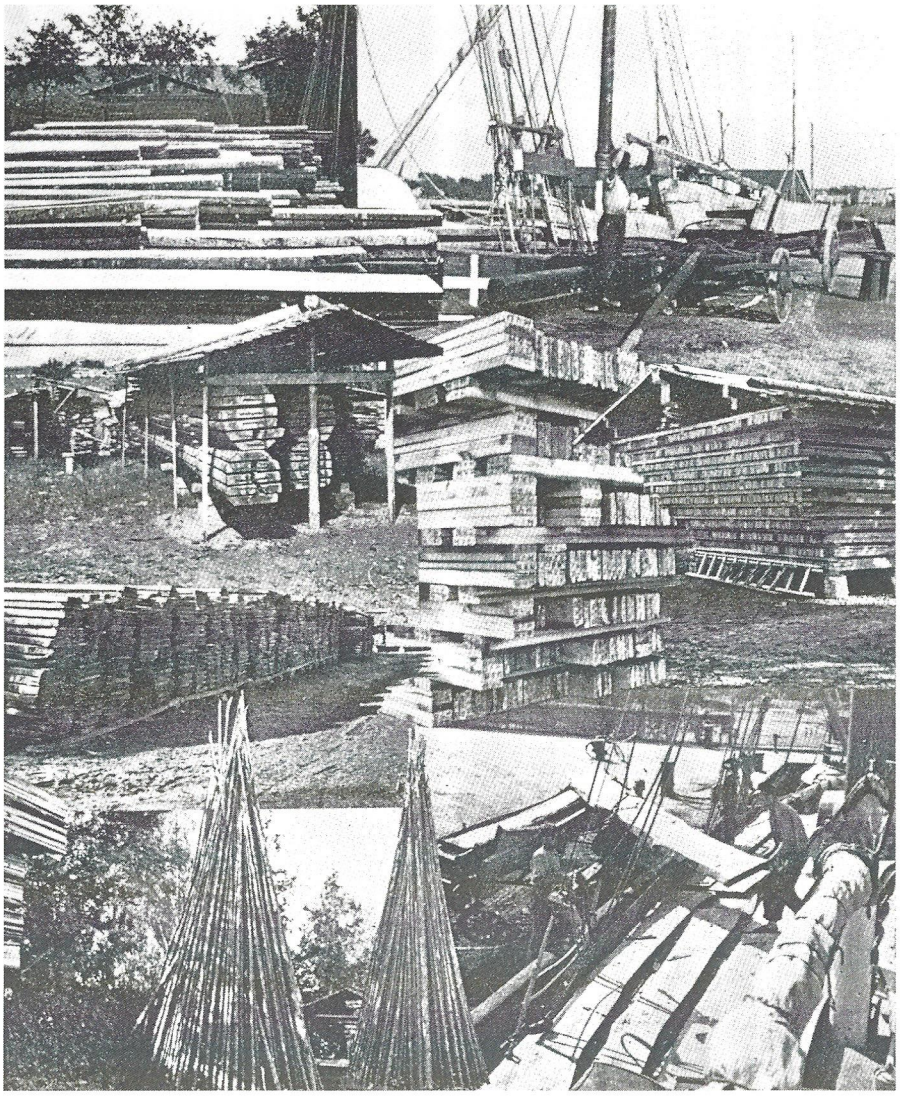
1958.

af en gros tømmerhandeler under Superbyg navnet og hedder nu Bønnelycke Træ/Superbyg A/S.

Ledreborg Tømmerhandel A/S, Ringstedgade 68, Roskilde

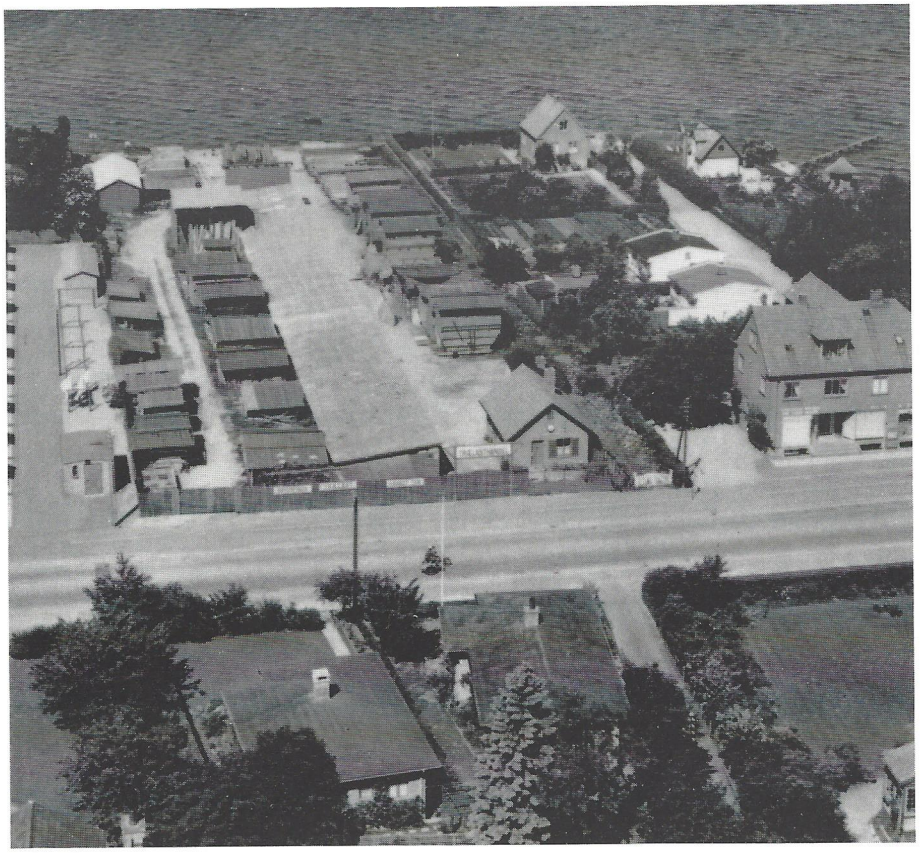
Stiftelsesoverenskomsten for Ledreborg Tømmerhandel A/S er dateret den 14. februar 1931 og underskrevet af greve Joseph Holstein-Ledreborg, mejeriejer Hans Lauritz Christiansen og trælastforvalter Harald Dahl.
Egentlig lyder stiftelsesdokumentet på navnet Roskilde Tømmerhandel A/S, men da en tømmerhandel med dette navn var lukket i 1928, altså kun tre år tidligere, kunne det nye selskab ikke registreres med det samme navn.

Derfor valgte man navnet Ledreborg Tømmerhandel. Direktør var Harald Dahl.
Selskabet købte fabrikant Lars Nielsens halmvarefabrik, Ringstedgade 68, som han havde drevet der siden 1906. Her var grundareal nok til tømmer-

Mogens Scheels lagerplads på Frederiksborgvej 72.
Hårdtræsplankerne er pindet op og dækket med forskalning.
Fyrretræsbrædder og planker er sat op i reolstabler for at give den bedst mulige tørring og lagring.
Granrafter til stakitter er stillet op i lappo-koja. Desuden vises et par billeder fra havnen: Udlosning af bøgeplanker.

handelen, som startede den 1. marts 1931. Desuden drev man halmvarefabrikken videre. Efter en udflytning til Kamstrupsti blev den solgt fra i 1934. I mellemtiden havde man solgt halmmåtter til afdækning af den dengang nye betonvej fra København til Køge og et par millioner flaskehylstre til Carlsberg Bryggerierne (eksportemballage).
Med i købet af halmvarefabrikken fulgte de tre sandstens milepæle, som endnu agerer portstolper i indkørslen til virksomheden. I milepælene står Frederik V's og Christian VII's navne i relief. Halmvarefabrikant Lars Nielsen købte dem i 1907 efter en brand på Ladegården på Københavnsvej hvor de også havde stået som portstolper. Milepælene er nu fredet.
Det var en besværlig start netop i kriseårene i 1930'ernes begyndelse, men fremad gik det trods alt. I 1934 fik man forhandling af støbegods fra Kerteminde Jernstøberi. Der måtte derfor bygges et udstillingslokale, så man kunne fremvise kakkelovne, kaminer, komfurer, gruekedler (vaske-

Trælasten, Frederikborgvej 63 - ca. 1955.

kedler), jernvinduer m.m. I 1935 byggedes træladen midt på pladsen, som endnu i 1995 er en markant og uundværlig lagerbygning.
Krigsårene 1940-45 var vanskelige at komme igennem på grund af varemangel, og årene derefter havde sine problemer med importtilladelser og valutarestriktioner. For at hjælpe på vareforsyningen af tømmer forpagtede man i 1947 Svenstrup Savværk midt i Borup. Savværket blev drevet i 22 år, indtil forpagtningen blev opsagt i 1969.
Fra 1958 er det gået stærkt fremad for selskabet i lighed med udviklingen

Frederiksborgvej 63 ved fraflytningen 1971.

i byggeriet. Derfor har tømmerhandlen gang på gang måttet udvide både kontorer og lagre. I 1964 købte man naboejendommen Ringstedgade 66 af mejeriejer Christiansen.
Det gik stadig stærkt, meget stærkt. Pladsmangel i Roskilde resulterede i køb af 47000 m^2 grund i Osted i 1973 (der er ca. 10000 m^2 i Roskilde). I første omgang var det hovedsagelig til fjernlager, men en filial åbnede for salg i 1976. Der er nu tre lagerhaller hver på 1300 m^2. I 1989 blev der åbnet en filial i Borup.
Endnu et generationsskifte fandt sted i 1992, hvor Bjørn Dahl overtog direktørstolen. Selskabet videreføres således nu af tredie generation.
Børge Dahl har haft mange tillidshverv både indenfor og udenfor branchen